

Woonwagenstandplaatsen, Afstammingsbeginsel en Mensenrechtelijke Beschermingsplicht”

*Juridisch position paper inzake toewijzing, cultuurbescherming en
rechtsherstel*

Paper datum: 20 februari 2026

Hoofdstuk	Titel	Pagina
	Inleiding	2
1	Doel en reikwijdte van dit position paper	2
2	Juridisch uitgangspunt: woonwagenstandplaatsen zijn doelgroepgebonden	
3	Het afstammingsbeginsel	3
4	Het fundamentele verschil	3
	Etnische registratie vs. etnische afstamming	3
	4.1. Etnische registratie	3
	4.2. Etnische afstamming	4
5	Verboden inmenging in een beschermde cultuur onder art. 8 EVRM en art. 17 IVBPR.	4
	5.11. Framework Convention for the Protection of National Minorities (FCNM)	6
6	Discriminatoire bejegening door leeftijdseisen en wachttijden	6
	6.1. Waarom leeftijdseisen en wachttijden discriminatoire bejegening vormen	7
	6.2. Relevantie van het Kaderverdrag Minderheden	7
	Conclusie:	7
7	Het materiële gelijkheidsbeginsel	8
8	Verbod op assimilatie en wederkerige cultuurbescherming (vice versa)	9
9	Onrechtmatige toewijzing van woonwagenstandplaatsen aan niet-woonwagenbewoners en de verplichting tot rechtsherstel	9
	a) Verhuur aan niet-woonwagenbewoners	10
	b) Verkoop aan niet-woonwagenbewoners	10
	c) Verplichting tot rechtsherstel bij zowel verhuur als verkoop	10
10	Verplichtingen van gemeenten	11
11	Verplichtingen van woningcorporaties	11
12	Eindverantwoordelijkheid van de Staat en verplichting tot ingrijpen bij uitblijvend rechtsherstel	11
13	Leegstand en reservering van standplaatsen	12
14	Rechten van woonwagenbewoners	12
	Conclusie	12
	Aanbevelingen	13

Inleiding

In de praktijk bestaat bij gemeenten, woningcorporaties en betrokken instanties aanzienlijke onduidelijkheid over de vraag wie in aanmerking komt voor een woonwagenstandplaats, hoe het gelijkheidsbeginsel moet worden toegepast en welke juridische verplichtingen gelden bij de toewijzing en het beheer van standplaatsen.

Deze onduidelijkheid leidt er regelmatig toe dat woonwagenstandplaatsen worden behandeld als reguliere sociale huurwoningen. Hierdoor ontstaat beleid dat onvoldoende rekening houdt met de bijzondere rechtspositie van woonwagenbewoners en met de internationale verplichtingen tot bescherming van de woonwagencultuur, het leven in familieverband en de continuïteit van woonwagenlocaties.

Dit document beoogt duidelijkheid te verschaffen over het geldende juridische kader, mede in het licht van het advies van het College voor de Rechten van de Mens inzake woonwagen- en standplaatsenbeleid (2018), alsmede toepasselijke nationale en internationale mensenrechtennormen.

1. Doel en reikwijdte van dit position paper

Dit position paper heeft tot doel rechtszekerheid te bieden omtrent de juridische status van woonwagenstandplaatsen en de daaruit voortvloeiende rechten en verplichtingen voor gemeenten, woningcorporaties en woonwagenbewoners.

Daartoe wordt systematisch uiteengezet:

- wie juridisch aanspraak kan maken op een woonwagenstandplaats;
- welke verplichtingen rusten op gemeenten en woningcorporaties;
- wanneer sprake is van verboden inmenging in een beschermde cultuur;
- en op welke wijze rechtsherstel dient plaats te vinden indien standplaatsen onrechtmatig zijn toegewezen.

Het position paper is gebaseerd op geldend nationaal recht, rechtstreeks werkend internationaal verdragsrecht en bindende jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

2. Juridisch uitgangspunt: woonwagenstandplaatsen zijn doelgroepgebonden

Het College voor de Rechten van de Mens stelt expliciet dat:

“de groep woonwagenbewoners die in aanmerking komt voor een standplaats gedefinieerd en afgebakend moet worden.”

BRON: College voor de Rechten van de Mens, Advies inzake Woonwagen en Standplaatsenbeleid aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2018. Pagina 3 ‘Samenvatting’

Hieruit volgt dat een woonwagenstandplaats **geen algemeen beschikbare woonvoorziening** is, maar een voorziening bestemd voor een **specifiek afgebakende doelgroep**.

De doelgroep bestaat uit personen:

- die zich van generatie op generatie als woonwagenbewoner manifesteren;
- die behoren tot een onderscheiden culturele gemeenschap;
- en die de woonwagenlevenswijze wensen voort te zetten.

Personen buiten deze doelgroep komen juridisch niet in aanmerking voor toewijzing.

3. Het afstammingsbeginsel

3.1. Uit het rapport van de Nationale Ombudsman (2023) volgt dat toewijzing van woonwagenstandplaatsen dient plaats te vinden met het afstammingsbeginsel als uitgangspunt. Nu dit beginsel wordt gekoppeld aan de verplichting van overheden om de culturele identiteit van woonwagenbewoners te beschermen, brengt het nalaten daarvan mee dat beleid niet in overeenstemming is met het mensenrechtelijk kader en daarmee in strijd kan komen met het gelijkheidsbeginsel en de beginselen van behoorlijk bestuur.

“Een betrouwbare overheid die zich verbindt aan mensenrechtenverdragen, zet zich ook daadwerkelijk in om die mensenrechten te waarborgen. Dit houdt onder meer in dat de overheid op de hoogte is van mensenrechtelijke ontwikkelingen en daar zo nodig gevolgen aan verbindt voor regelgeving, beleid en uitvoering. Dit doet de overheid onder andere door de behoefte aan standplaatsen te inventariseren, door standplaatsen toe te wijzen met het afstammingsbeginsel als uitgangspunt, en te zorgen voor voldoende standplaatsen”

Bron: Nationale Ombudsman rapport Woonwagenbewoners in onzekerheid door gebrek aan beleid 2023

3.2. Het CRM bevestigt dat toepassing van het afstammingsbeginsel juridisch toegestaan is:

“Registratie op grond van afstamming is in beginsel niet verboden, als het een noodzakelijk middel is voor het bereiken van een welomschreven legitiem beleidsdoel.”

en

“Terughoudendheid is echter geboden en bekeken moet worden of niet met een lichter middel dan registratie kan worden volstaan”

en

“Het woonadres van de betrokkene en/of zijn (groot)ouders zal in de meeste gevallen voldoende zijn om de groep woonwagenbewoners voor genoemde beleidsdoelen af te bakenen”

BRON: College voor de Rechten van de Mens, Advies inzake Woonwagen en Standplaatsenbeleid aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2018. Pagina 3 ‘Samenvatting’

Het afstammingsbeginsel dient daarbij uitsluitend om:

- a) de doelgroep vast te stellen;
- b) toegang tot wachtlijsten te bepalen;
- c) rangorde bij schaarste vast te stellen.

3.3. Dit betreft **geen verboden etnische registratie**, mits gebruik wordt gemaakt van pragmatische criteria zoals woonadres van betrokkene of diens (groot)ouders.

4. Het fundamentele verschil

Etnische registratie vs. etnische afstamming

Het verschil tussen etnische registratie en etnische afstamming wordt in discussies over woonwagenstandplaatsen vaak verkeerd begrepen, terwijl het juridisch om twee wezenlijk verschillende handelingen gaat. Het onderscheid ligt niet zozeer in welke gegevens worden gebruikt, maar in **het doel** waarvoor de overheid informatie vaststelt.

4.1. Etnische registratie

Etnische registratie houdt in dat de overheid mensen indeelt naar hun etniciteit of ras als persoonskenmerk. In dat geval stelt de overheid vast tot welke etnische groep iemand behoort. De registratie ziet dan op identiteit zelf: wie iemand is. Dat betekent dat de overheid een classificatie maakt op basis van afkomst als biologisch of cultureel kenmerk. Juist omdat dergelijke registraties historisch hebben geleid tot uitsluiting en stigmatisering, is dit type

registratie binnen het Europese recht sterk beperkt. Het gaat daarbij om het vastleggen van etniciteit als zelfstandig gegeven, los van een concrete functionele noodzaak.

4.2. Etnische afstamming

Etnische afstamming in de context van woonwagenstandplaatsen heeft echter een andere juridische betekenis. Daarbij registreert of beoordeelt de overheid niet iemands etniciteit, maar onderzoekt zij of iemand behoort tot de sociale en familiale kring waarvoor een specifieke woonvoorziening is bedoeld. De vraag die wordt gesteld is niet tot welke etnische groep iemand behoort, maar of iemand afkomstig is uit een woonwagenfamilie en deel uitmaakt van een woontraditie die alleen via familieverband kan worden voortgezet. Afstamming functioneert hier dus niet als identiteitslabel, maar als **toegangscriterium tot een doelgroepgebonden voorziening**.

4.3. Dit onderscheid is essentieel, omdat een woonwagenstandplaats geen algemene woning is, maar **een voorziening** die historisch en juridisch verbonden is met een specifieke levenswijze.

4.4 Het vaststellen van afstamming gebeurt daarom niet om personen etnisch te classificeren, maar om te bepalen of iemand behoort tot de groep waarvoor die voorziening bestaat. Vergelijkbaar daarmee is dat bij studentenhuisvesting wordt vastgesteld of iemand student is, of bij veteranenvoorzieningen of iemand militaire dienst heeft verricht. In zulke gevallen wordt geen identiteit geregistreerd, maar wordt toegang gekoppeld aan een objectieve relatie tot het doel van de voorziening.

4.5. De toepassing van het afstammingscriterium moet daarom functioneel plaatsvinden.

Overheden behoren niet vast te leggen dat iemand tot een bepaalde etnische groep behoort, maar kunnen wel uitgaan van aantoonbare woonwagenachtergrond, zoals eerdere bewoning van een woonwagenlocatie of het feit dat ouders of grootouders in een woonwagen leefden. (3.2) Daarmee wordt niet de etniciteit zelf geregistreerd, maar de continuïteit van een woonvorm vastgesteld. Juist deze benadering voorkomt dat sprake is van verboden etnische registratie, terwijl tegelijkertijd de doelgroep juridisch kan worden afgebakend.

5. Verboden inmenging in een beschermde cultuur onder art. 8 EVRM en art. 17 IVBPR.

Het Europees mensenrechtenrecht erkent dat woonwagenbewoning en leven in familieverband constitutieve elementen vormen van de culturele identiteit van woonwagenbewoners, betekent dit dat de bescherming zich niet beperkt tot het individu, maar zich uitstrekt tot de gemeenschap als geheel. Het College voor de Rechten van de Mens heeft in zijn advies uit 2018 expliciet vastgesteld dat drie kenmerken in onderlinge samenhang bepalend zijn voor deze identiteit: de woonvorm, familiebanden en – in zekere mate – trekvrigheid. Deze kenmerken vormen gezamenlijk de levenswijze die mensenrechtelijke bescherming geniet.

5.1. Daaruit volgt dat bescherming van woonwagenbewoning niet uitsluitend ziet op het recht ergens te wonen, maar op het recht om **binnen het eigen sociale en familiale verband** volgens deze traditie te leven. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) heeft geoordeeld dat de identiteit en cultuur van woonwagenbewoners niet alleen een individuele, maar ook een groepsdimensie hebben. (1) Juist deze groepsdimensie maakt dat maatregelen die de samenstelling van woonwagenlocaties veranderen, gevolgen kunnen hebben voor de uitoefening van het recht op privé- en gezinsleven.

(1) EHRM17oktober2013,appl.no.27013/07(Winterstein/Frankrijk), par. 71 en EHRM 24 april 2012, appl.no. 25446/ 06 (Yordanova e.a./Bulgarije), par. 105.

5.2. Volgens de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens vallen huisvestingskwesaties van woonwagenbewoners volledig binnen het toepassingsbereik van artikel 8 EVRM. Het Hof heeft daarbij herhaaldelijk geoordeeld dat maatregelen die betrekking hebben op de plaatsing van woonwagens direct raken aan het vermogen van woonwagenbewoners om hun identiteit te behouden en hun privé- en gezinsleven overeenkomstig hun traditie te leiden. In de woorden van het Hof:

‘measures affecting the stationing of caravans affect [travellers’] ability to maintain their identity and to lead a private and family life in accordance with that tradition’

BRON: EHRM 17 oktober 2013, appl.no. 27013/07 (Winterstein/Frankrijk), par. 142-143, het Hof stelt daarbij dat ‘the obligation imposed on the applicants, on pain of a coercive fine, to vacate their caravans and vehicles and to clear any constructions from the land constitutes an interference with their right to respect for their private and family life and their home, even though the judgment of 13 October 2005 has not to date been enforced’.

5.3. Inmenging in deze rechten beperkt zich niet tot uitzettingen of fysieke verwijdering van woonwagens. Ook beleidskeuzes, regelgeving en individuele besluiten kunnen een inmenging vormen wanneer zij ertoe leiden dat woonwagenbewoning feitelijk wordt bemoeilijkt of uitgehouden.

5.4. Het College voor de Rechten van de Mens bevestigt dat juist ook **beleidsvoering onder deze inmengingstoets valt**. Wanneer beleid ertoe leidt dat woonwagenstandplaatsen niet langer beschikbaar blijven voor woonwagenbewoners zelf, wordt de **continuïteit van familieverbanden** doorbroken en verliest de woonwagenlocatie haar culturele functie.

5.5. Op dat moment ontstaat een situatie waarin de staat niet langer slechts nalaat bescherming te bieden, maar actief ingrijpt in een beschermde levenswijze. Het toestaan dat personen zonder woonwagenachtergrond zich permanent vestigen op woonwagenstandplaatsen kan daarom worden gezien als een structurele wijziging van de sociale en culturele samenstelling van de locatie. Omdat woonwagenbewoning juist afhankelijk is van intergenerationele familieverbanden, heeft een dergelijke wijziging directe gevolgen voor het voortbestaan van de cultuur zelf.

Het College schrijft namelijk:

“Dat betekent in de eerste plaats dat de centrale of lokale overheid zich moet onthouden van maatregelen die de kern van deze cultuur en identiteit beperken.”

BRON: College voor de Rechten van de Mens, Advies inzake Woonwagengereguleerend Standplaatsenbeleid aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2018. Randnummer: 3.1 Het materiële gelijkheidsbeginsel

5.6. Het recht op bescherming van de woning tegen willekeurige of onwettige inmenging is daarnaast ook neergelegd in Artikel 17 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten. Het VN-Mensenrechtencomité heeft daarbij verduidelijkt dat onder “home” moet worden verstaan de plaats waar iemand daadwerkelijk woont en zijn gebruikelijke leven leidt.

5.7. Wanneer woonwagenstandplaatsen worden opengesteld voor niet-woonwagenbewoners terwijl woonwagenbewoners **afhankelijk zijn** van deze locaties om hun **culturele en familiale levenswijze voort te zetten**, ontstaat een ernstige vraag of nog sprake is van een redelijk evenwicht tussen algemeen belang en minderheidsbescherming.

5.8. Niet-woonwagenbewoners beschikken immers over toegang tot de reguliere woningmarkt, terwijl woonwagenbewoners zonder standplaats hun beschermde woonvorm niet kunnen uitoefenen. In zo’n situatie wordt het beschermde belang onevenredig geraakt.

5.9. Daarmee kan worden betoogd dat het structureel toestaan van vestiging door niet-woonwagenbewoners op woonwagenstandplaatsen niet slechts een neutrale huisvestingsbeslissing is, maar een inmenging in een door mensenrechten beschermd cultureel en familiaal systeem. Omdat deze identiteit zowel individueel als collectief wordt beschermd, kan dergelijke **(verboden) inmenging leiden tot aantasting van de woonwagencultuur als zodanig.**

5.10. Vanuit dit perspectief krijgt het afstammingsbeginsel een andere juridische betekenis. Het fungeert dan niet als voorkeursregeling, (6.1) maar als instrument waarmee de staat voorkomt dat verboden inmenging ontstaat. Het behoud van standplaatsen voor woonwagenbewoners wordt daarmee onderdeel van de positieve verplichting van Nederland om het recht op woning, familie- en privéleven en culturele identiteit daadwerkelijk te waarborgen.

5.11. Framework Convention for the Protection of National Minorities (FCNM)

Uit het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden volgt voor Nederland de verdragsrechtelijke **verplichting** om de woonwagencultuur daadwerkelijk te beschermen en **assimilatie te voorkomen**. (Verboden inmenging) Nu deze cultuur afhankelijk is van woonwagenstandplaatsen en familieverbanden, brengt dit mee dat standplaatsenbeleid niet zodanig mag worden ingericht dat deze plaatsen structureel beschikbaar komen voor niet-woonwagenbewoners, indien dit leidt tot verdringing van de beschermde minderheidsgroep.

5.12. Uit artikel 8 EVRM, artikel 17 IVBPR en het Kaderverdrag inzake nationale minderheden, zoals uitgelegd in bindende jurisprudentie van het EHRM, volgt een rechtstreeks werkende rechtsnorm die Nederland verplicht maatregelen achterwege te laten die de woonwagencultuur ondermijnen. Op grond van artikelen 93 en 94 Grondwet heeft deze norm voorrang boven nationaal recht, zodat toewijzing van woonwagenstandplaatsen aan niet-woonwagenbewoners **juridisch niet toelaatbaar is** wanneer daardoor de effectieve bescherming van deze cultuur wordt aangetast.

Er bestaat derhalve een **juridisch verbod** om woonwagenstandplaatsen toe te wijzen, aan niet-woonwagenbewoners, voor zover dit leidt tot aantasting of verdringing van de beschermde cultuur en daarom in strijd met hogere wetgeving en daarmee rechtens verboden.

Kortom: Het wordt wettelijk materieel juridisch verboden, zodra het bescherming ondermijnt.

6. Discriminatoire bejegening door leeftijdseisen en wachttijden

Het College voor de Rechten van de Mens benadrukt dat het discriminatieverbod niet alleen ziet op ongelijke behandeling in formele regels, maar ook op de wijze waarop instanties woonwagenbewoners feitelijk benaderen. Het College stelt:

“Onder het discriminatieverbod valt tevens discriminatoire bejegening, waarvan sprake is als woonwagenbewoners door betrokken instanties vanwege hun afkomst als minderwaardig of onbelangrijk worden weggezet, dan wel anderszins in een negatief daglicht worden geplaatst”

BRON: College voor de Rechten van de Mens, Advies inzake Woonwagen en Standplaatsenbeleid aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2018. Randnummer: 3.1 Het materiele gelijkheidsbeginsel

Wanneer gemeenten of woningcorporaties leeftijdseisen, wachttijden of formele inschrijvingsvoorwaarden hanteren die structureel verhinderen dat woonwagenjongeren volgens hun cultuur een gezin kunnen vormen, ontstaat een vorm van indirect onderscheid die uitmondt in discriminatoire bejegening. Deze voorwaarden zijn immers niet neutraal: zij sluiten een beschermde minderheidsgroep uit van het uitoefenen van een essentieel onderdeel van hun identiteit.

6.1. Waarom leeftijdseisen en wachttijden discriminatoire bejegening vormen

Binnen de woonwagencultuur vormt het vroeg samenwonen – vaak vanaf zestien jaar of iets ouder – een erkend overgangsritueel. Jongeren die “weglopen” worden binnen de gemeenschap beschouwd als gehuwd, en familie ondersteunt hen direct met een uitzet en een eerste woonplek. Deze culturele gezinsvorming is een wezenlijk onderdeel van de traditie en valt onder de mensenrechtelijke bescherming van artikel 8 EVRM, artikel 17 IVBPR en artikel 5 van het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden.

Wanneer gemeenten echter eisen dat iemand:

- 18 of 23 jaar moet zijn,
- jarenlang moet staan ingeschreven,
- of eerst 8–12 jaar wachttijd moet doorlopen,

dan wordt het voor woonwagenjongeren feitelijk onmogelijk om hun cultuur uit te oefenen. Zij kunnen niet samenwonen, geen gezin vormen en geen startersplek krijgen. Daarmee wordt een beschermde traditie niet alleen beperkt, maar doelbewust onmogelijk gemaakt.

Dit leidt tot situaties waarin jongeren:

- noodgedwongen bij ouders blijven wonen,
- relaties stuklopen door gebrek aan woonruimte,
- of de gemeenschap verlaten omdat gezinsvorming onmogelijk is.

Deze gevolgen zijn rechtstreeks verbonden aan beleidskeuzes van gemeenten en corporaties, en vormen daarmee een vorm van institutionele discriminatie.

6.2. Relevantie van het Kaderverdrag Minderheden

Het College voor de Rechten van de Mens verduidelijkt dat Nederland, ongeacht de nationale definitie van “nationale minderheid”, wél gebonden is aan de positieve verplichtingen uit het Kaderverdrag Minderheden:

“Het is een verdragsrechtelijke verplichting om de participatie van woonwagenbewoners in hun lokale gemeenschappen te bevorderen. Het feit dat woonwagenbewoners naar nationaal recht niet worden aangewezen als een nationale minderheid doet aan deze verplichting niet af.”

BRON: College voor de Rechten van de Mens, Advies inzake Woonwagend en Standplaatsenbeleid aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2018. Randnummer: 3.2 participatie

Artikel 5 lid 1 van het Kaderverdrag bepaalt:

“The Parties undertake to promote the conditions necessary for persons belonging to national minorities to maintain and develop their culture, and to preserve the essential elements of their identity, namely their religion, language, traditions and cultural heritage”

BRON: Framework Convention for the protection of national minorities

Leeftijdseisen en wachttijden die culturele gezinsvorming onmogelijk maken, zijn daarmee in strijd met artikel 5 FCNM. Zij verhinderen dat jongeren hun tradities kunnen voortzetten en dwingen hen tot assimilatie in de dominante woonnorm (pas op latere leeftijd samenwonen, eerst jaren wachten, eerst een reguliere woning betrekken). Dit is precies het soort inmenging dat het Kaderverdrag verbiedt.

Conclusie:

Leeftijdseisen, wachttijden en formele inschrijvingsvoorwaarden die woonwagenjongeren structureel verhinderen om volgens hun cultuur een gezin te vormen, vormen:

- discriminatoire bejegening (CRM 2018),
- indirect onderscheid op grond van afkomst,
- verboden inmenging in een beschermde cultuur (art. 8 EVRM, art. 17 IVBPR),
- schending van artikel 5 FCNM,

- en een vorm van gedwongen assimilatie.

Deze beleidskeuzes zijn daarom juridisch onhoudbaar en moeten worden aangepast om de culturele continuïteit van de woonwagengemeenschap te waarborgen.

7. Het materiële gelijkheidsbeginsel

Gemeenten beroepen zich regelmatig op het gelijkheidsbeginsel om geen onderscheid te maken tussen woonwagendbewoners en reguliere woningzoekenden. Het gelijkheidsbeginsel betekent niet dat iedereen identiek moet worden behandeld. Artikel 1 van de Grondwet verbiedt discriminatie, maar verlangt juist dat rekening wordt gehouden met relevante verschillen tussen groepen.

7.1. Het College voor de Rechten van de Mens verduidelijkt hierover:

“Het gelijkheidsbeginsel brengt met zich mee dat gelijke gevallen gelijk moeten worden behandeld en ongelijke gevallen ongelijk, naar de mate van ongelijkheid.”

BRON: College voor de Rechten van de Mens, Advies inzake Woonwagend en Standplaatsenbeleid aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2018. Randnummer: 3.1 Het materiële gelijkheidsbeginsel

7.2. Volgens vaste Europese rechtspraak kan discriminatie ook ontstaan wanneer **dezelfde regels worden toegepast op verschillende situaties**. Dit wordt aangeduid als het materiële gelijkheidsbeginsel.

Het College stelt daarom expliciet:

“Het materiële gelijkheidsbeginsel vraagt om een gedifferentieerde behandeling van woonwagendbewoners en reguliere woningzoekenden.”

BRON: College voor de Rechten van de Mens, Advies inzake Woonwagend en Standplaatsenbeleid aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2018. Pagina 4 ‘Samenvatting’

7.3. Woonwagendbewoners en reguliere woningzoekenden vormen juridisch geen gelijke gevallen. De woonvorm van woonwagendbewoners is onlosmakelijk verbonden met hun culturele identiteit en familieverbanden. Een standplaats is daardoor geen gewone woonkeuze, maar een noodzakelijke voorwaarde om deze levenswijze voort te zetten.

Het College benadrukt dat deze differentiatie:

“leidt tot materiële gelijkheid en niet tot bevoordeling van woonwagendbewoners, of tot benadeling van reguliere woningzoekenden.”

BRON: College voor de Rechten van de Mens, Advies inzake Woonwagend en Standplaatsenbeleid aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2018. Pagina 4 ‘Samenvatting’

Dit betekent juridisch:

- woonwagendbewoners en reguliere woningzoekenden zijn **geen gelijke gevallen**;
- gelijke behandeling kan juist leiden tot discriminatie;
- onderscheid maken is noodzakelijk om feitelijke gelijkheid te bereiken.

7.4. Toewijzing van standplaatsen betreft daarom een **verdelingsvraagstuk binnen een specifieke doelgroep, niet binnen de algemene woningmarkt**. Het negeren van relevante verschillen kan leiden tot uitsluiting en daarmee tot strijd met het discriminatieverbod.

8. Verbod op assimilatie en wederkerige cultuurbescherming (vice versa)

De internationale verplichting tot bescherming van de woonwagencultuur brengt met zich mee dat woonwagenbewoners niet mogen worden gedwongen zich aan te passen aan de dominante woon- en leefvorm van de reguliere samenleving. Het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden verplicht staten immers om assimilatie van minderheidsgroepen te voorkomen en voorwaarden te scheppen voor het behoud van hun eigen culturele identiteit, woonvorm en familieverbanden. Deze beschermingsplicht ziet niet uitsluitend op directe maatregelen, maar eveneens op beleidskeuzes die feitelijk leiden tot opname van woonwagenbewoners in de reguliere woningmarkt.

8.1. Deze bescherming werkt echter tevens **vice versa**. Indien het niet is toegestaan dat woonwagenbewoners worden geassimileerd in de reguliere samenleving, kan evenmin worden aanvaard dat personen zonder woonwagenachtergrond zich duurzaam vestigen binnen woonwagenlocaties op een wijze die leidt tot aantasting van de culturele en familiale structuur van die gemeenschap. Structurele vestiging van niet-woonwagenbewoners binnen woonwagenlocaties brengt immers het omgekeerde assimilatie-effect teweeg, waarbij de beschermde minderheidscultuur geleidelijk wordt opgenomen in de dominante woonvorm.

8.2. Cultuurbescherming vereist daarom behoud van de eigen sociale en familiale samenstelling van woonwagenlocaties. Het toestaan dat woonwagenstandplaatsen worden ingenomen door niet-woonwagenbewoners staat haaks op deze beschermingsplicht en ondermijnt het doel waarvoor de standplaatsen bestaan. De verplichting tot bescherming van de woonwagencultuur verhindert aldus assimilatie in beide richtingen — **vice versa** — en verplicht overheid en verhuurder om maatregelen te treffen die de culturele continuïteit van woonwagenlocaties waarborgen.

9. Onrechtmatige toewijzing van woonwagenstandplaatsen aan niet-woonwagenbewoners en de verplichting tot rechtsherstel

Een woonwagenstandplaats vormt geen reguliere woonruimte, maar een schaars en cultuurgebonden huisvestingsmiddel dat rechtstreeks samenhangt met de bescherming van de woonwagencultuur, het leven in familieverband en de uitoefening van een door internationale verdragen beschermd privé- en gezinsleven. Uit artikel 8 EVRM, artikel 17 IVBPR en het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden, zoals uitgelegd in de jurisprudentie van het EHRM en het advies van het CRM (2018), volgt dat Nederland verplicht is deze woonvorm daadwerkelijk te beschermen.

9.1. Indien een gemeente of woningcorporatie een woonwagenstandplaats verhuurt of anderszins toewijst aan een persoon zonder woonwagenachtergrond terwijl woonwagenbewoners daarop aanspraak maken, wordt de standplaats aan haar beschermde doel onttrokken. Hierdoor ontstaat aantasting van familieverbanden, beperking van generatieopvolging en verdringing van de beschermde minderheidsgroep. Een dergelijke toewijzing vormt daarom een met hogere wetgeving strijdige inmenging in een beschermde cultuur.

9.2. Een op deze wijze tot stand gekomen bewoning kan geen zelfstandig verblijfsrecht doen ontstaan. Het enkele feit dat een niet-woonwagenbewoner inmiddels op de standplaats woont, verleent geen recht om daar te blijven indien het gebruik voortvloeit uit een toewijzing die strijdig is met rechtstreeks werkend verdragsrecht. Het recht op bescherming van de woning (“home”) onder artikel 8 EVRM beschermt o.a. tegen willekeurige ontruiming, maar legitimeert niet het voortduren van een situatie die zelf in strijd is met de wet.

9.3. Op de verhuurder rust in dat geval een verplichting tot rechtsherstel. Gemeenten en woningcorporaties zijn als publieke of met publieke taken belaste instellingen gehouden hun handelen in overeenstemming te brengen met hogere rechtsnormen. (9) Zij dienen daarom actief maatregelen te treffen om de onrechtmatige situatie te beëindigen en de standplaats opnieuw beschikbaar te maken voor de doelgroep waarvoor deze wettelijk en verdragsrechtelijk is bestemd.

9.4. Dit rechtsherstel kan plaatsvinden door herhuisvesting van de niet-woonwagenbewoner, het aanbieden van alternatieve woonruimte of — indien noodzakelijk — beëindiging van de huurovereenkomst via de rechter. Het laten voortbestaan van de situatie vormt geen rechtens aanvaardbare optie, aangezien daarmee een voortdurende schending van de beschermingsplicht jegens de woonwagencultuur in stand blijft. Kort gezegd: wanneer een woonwagenstandplaats onrechtmatig aan een niet-woonwagenbewoner is toegewezen, bestaat geen recht op blijvende bewoning en is de verhuurder juridisch verplicht deze fout te herstellen.

Het voortduren van met verdragsrecht strijdige toewijzingen kan leiden tot staatsaansprakelijkheid wegens een voortdurende mensenrechtenschending. (11)

9.5. Conclusie

a) Verhuur aan niet-woonwagenbewoners

Wanneer een standplaats wordt verhuurd aan een niet-woonwagenbewoner terwijl woonwagenbewoners daarop aanspraak maken, wordt de standplaats aan haar beschermde doel onttrokken. Een dergelijke toewijzing is onrechtmatig en kan geen zelfstandig verblijfsrecht doen ontstaan. Het recht op bescherming van de woning onder artikel 8 EVRM legitimeert niet het voortduren van een situatie die zelf in strijd is met hogere wetgeving. Gemeenten en woningcorporaties zijn verplicht tot **rechtsherstel**, waaronder herhuisvesting van de huurder en beëindiging van de huurovereenkomst indien nodig.

b) Verkoop aan niet-woonwagenbewoners

De verkoop van een standplaats aan een niet-woonwagenbewoner vormt een nog zwaardere inbreuk, omdat de standplaats daarmee **permanent** aan de doelgroep wordt onttrokken. (**uitsterfbeleid**) Een dergelijke verkoop is in strijd met dwingend verdragsrecht en kan op grond van artikel 3:40 BW **nietig of vernietigbaar** zijn. Eigendom dat voortvloeit uit een met mensenrechten strijdige handeling geniet **geen onaantastbare bescherming** onder artikel 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM. De koper kan daarom geen beroep doen op volledige eigendomsbescherming wanneer de verkoop zelf een mensenrechtenschending veroorzaakt.

c) Verplichting tot rechtsherstel bij zowel verhuur als verkoop

Zowel bij verhuur als bij verkoop rust op gemeenten en woningcorporaties een **positieve verplichting** om de situatie te herstellen. Dit kan onder meer door:

- beëindiging van de onrechtmatige verhuur;
- herhuisvesting van de niet-woonwagenbewoner;
- vernietiging of terugkoop van de onrechtmatige verkoop;
- en het opnieuw beschikbaar maken van de standplaats voor de doelgroep.

Het laten voortbestaan van een situatie die voortvloeit uit een met verdragsrecht strijdige toewijzing — ongeacht of deze via huur of verkoop tot stand is gekomen — vormt geen rechtens aanvaardbare optie en kan leiden tot aansprakelijkheid van zowel de betrokken instanties als de Staat.

10. Verplichtingen van gemeenten

Gemeenten dienen:

1. de woonbehoefte van woonwagenbewoners afzonderlijk te inventariseren;
2. een doelgroepgerichte wachtlijst te hanteren;
3. toewijzing af te stemmen op culturele en familiale woonvorm;
4. beleid te voeren dat het woonwagenleven daadwerkelijk mogelijk maakt.

Het behandelen van standplaatsen als reguliere sociale huur vormt strijd met het materiële gelijkheidsbeginsel.

11. Verplichtingen van woningcorporaties

Het CRM stelt ondubbelzinnig:

“Woningcorporaties zijn zelfstandige normadressaten van de Algemene wet gelijke behandeling en hebben daarmee een eigen verantwoordelijkheid om deze wet na te leven.”

BRON: College voor de Rechten van de Mens, Advies inzake Woonwagen en Standplaatsenbeleid aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2018. Pagina 4 ‘Samenvatting’

Dit houdt in dat woningcorporaties:

- zelfstandig gebonden zijn aan het discriminatieverbod;
- geen beleidsvrijheid hebben om doelgroepgebonden standplaatsen vrij toe te wijzen;
- zich niet kunnen beroepen op gemeentelijk beleid indien dit strijdig is met gelijkebehandelingsrecht.

Toewijzing van een standplaats aan een niet-woonwagenbewoner terwijl woonwagenbewoners behoefte hebben, kan leiden tot indirect onderscheid naar afkomst.

12. Eindverantwoordelijkheid van de Staat en verplichting tot ingrijpen bij uitblijvend rechtsherstel

Wanneer een woonwagenstandplaats in strijd met verdragsrechtelijke verplichtingen is toegewezen en betrokken gemeente of woningcorporatie nalaat deze situatie te herstellen, eindigt de verantwoordelijkheid voor naleving van mensenrechten niet op lokaal niveau. Uit internationaal recht volgt dat de Staat als verdragspartij eindverantwoordelijk blijft voor de naleving van zijn verplichtingen.

12.1 Het College voor de Rechten van de Mens stelt hierover:

“Internationaalrechtelijk berust de nakoming van de verschillende (positieve) verplichtingen in mensenrechtenverdragen bij de Staat als verdragspartij. Dat het woonwagenbeleid sinds de intrekking van de Woonwagenwet een gemeentelijke aangelegenheid is geworden doet aan deze internationale verplichting niet af. (...) De Rijksoverheid draagt de (eind)verantwoordelijkheid voor een mensenrechtenproof woonwagenstandplaatsenbeleid op gemeentelijk niveau.”

BRON: College voor de Rechten van de Mens, Advies inzake Woonwagen en Standplaatsenbeleid aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2018. Randnummer 5.1 Verwachting ten aanzien rol Rijksoverheid

12.2. Het College bevestigt daarnaast dat deze eindverantwoordelijkheid zich mede uitstrekt tot de feitelijke uitvoering van sociale huisvesting door woningcorporaties, aangezien staten volgens vaste jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens gebonden blijven aan hun verdragsverplichtingen wanneer publieke taken door privaatrechtelijke organisaties worden uitgevoerd.

12.3. Hieruit volgt dat het **uitblijven van rechtsherstel door een gemeente of woningcorporatie de staatsverantwoordelijkheid niet beëindigt**. Indien een met verdragsrecht strijdige toewijzing voortduurt, rust op de Staat — waaronder het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties — de verplichting om toezicht uit te oefenen en zo nodig corrigerend in te grijpen teneinde een voortdurende mensenrechtenschending te beëindigen.

13. Leegstand en reservering van standplaatsen

Indien tijdelijk geen kandidaat uit de doelgroep beschikbaar is, kan een standplaats:

- gereserveerd blijven;
- tijdelijk anders worden gebruikt zonder definitieve onttrekking;
- beschikbaar worden gehouden voor toekomstige generaties.

Structurele invulling door niet-woonwagenbewoners ondermijnt de doelbinding en kan leiden tot feitelijke culturele verdringing.

14. Rechten van woonwagenbewoners

Woonwagenbewoners hebben recht op:

- erkenning als afzonderlijke huisvestingsdoelgroep;
- gelijke toegang tot standplaatsen binnen hun gemeenschap;
- bescherming van wonen in familieverband;
- een reëel perspectief op verkrijging van een standplaats;
- participatie bij beleid dat hen rechtstreeks raakt.

Conclusie

Uit het geldende gelijkebehandelingsrecht en het CRM-advies volgt dat:

1. woonwagenstandplaatsen **doelgroepgebonden** voorzieningen zijn;
2. toepassing van het **afstammingsbeginsel** – lichtelijke vorm - juridisch toegestaan is;
3. het **materiële gelijkheidsbeginsel** differentiatie verplicht stelt;
4. **gemeenten én woningcorporaties gehouden zijn deze differentiatie toe te passen;**
5. **niet-woonwagenbewoners geen gelijkwaardige aanspraak hebben op standplaatsen.**

Het niet toepassen van deze uitgangspunten kan leiden tot strijd met het discriminatieverbod en mensenrechtelijke verplichtingen.

Aanbevelingen

Aan gemeenten

- Hanteer expliciet doelgroepgericht toewijzingsbeleid.
- Voorkom open inschrijving voor standplaatsen.
- Betrek woonwagenbewoners structureel bij besluitvorming.

Aan woningcorporaties

- Pas zelfstandig de AWGB toe bij verhuur en verkoop.
- Respecteer de doelgroepbinding van standplaatsen.
- Voorkom structurele toewijzing buiten de doelgroep.

Aan woonwagenbewoners

- Laat registratie plaatsvinden via woonadres/familieverband.
- Documenteer woonbehoefte en familiebanden.
- Neem actief deel aan lokale beleidsvorming.

Doel van dit position paper:

Het creëren van rechtszekerheid, correcte toepassing van het gelijkheidsbeginsel en duurzame bescherming van de woonwagenwoonvorm binnen Nederland.

Paper datum: 20 februari 2026

Landelijke woonwagenvereniging De Rolleman

Adres: Molenland 13, 3648 NN, Wilnis

Tel: 0625033295

KVK: 90269861

E-mail: vereniging-de-rolleman@hotmail.com

Website: www.verenigingderolleman.nl

Disclaimer

Dit document mag vrijelijk worden vermenigvuldigd en verspreid mits de Woonwagen vereniging De Rolleman expliciet als bron wordt vermeld. Aan de informatie in dit document kunnen geen rechten worden ontleend.